

Doel

- Een beeld krijgen van de ontwikkeling van Natura 2000-gebieden, hun kwaliteit en de invloed van drukfactoren. Daarvoor worden jaarlijks veldbezoeken aan deze gebieden uitgevoerd. De veldbezoeken vormen een aanvulling op de reeds bestaande monitoringssystematiek. Ze dragen daarmee bij aan het inzicht in de staat van de Natura 2000-gebieden en de mate waarin de instandhoudingsdoelstellingen gehaald worden.
- Onvoorziene ontwikkelingen in de instandhoudingsdoelen tijdig signaleren, daarmee kan mede bepaald worden of bijsturing wenselijk is.
- Bij het veldbezoek 2025 in Drouwenerzand is stilgestaan bij de habitattypen H2330 Zandverstuivingen, H2310 Stuifzandheiden met struikhei & H6230 Heischrale graslanden. Ook is gesproken over (externe) factoren die daar invloed op (kunnen) hebben.
- Ter voorbereiding op het veldbezoek hebben voortouwnemer en terreinbeheerder aandachtspunten gekozen en gezamenlijk besproken. Deze zijn verwerkt in het verslag.

Bijlagen

- bijlage 1: Kaart met de bezochte locaties tijdens het veldbezoek.
- bijlage 2: Synthesetabel concept-NDA met inschatting van de huidige ontwikkeling

Algemeen

In opdracht van provincie Drenthe worden alle Natura 2000-gebieden in Drenthe jaarlijks bezocht. Zo kan een actueel beeld gevormd worden van de ontwikkelingen en aandachtspunten binnen de gebieden.

Tijdens dit veldbezoek zijn de N2000-doelen op de eigendommen van Het Drentse Landschap besproken en zijn enkele locaties in het N2000-gebied bezocht. Daarbij zijn een aantal ontwikkelingen besproken welke hieronder worden toegelicht.

BEVINDINGEN

Instandhoudingsdoelen

H2330 Zandverstuivingen

Dit habitattype komt in het Drouwenerzand in twee verschillende vormen van successie voor. Een vorm bestaat op veel plekken uit zandverstuivingen waar de bodem grotendeels bedekt is met mos en korstmos. Op locatie 1 is een andere vorm van zandverstuiving, namelijk met veel open zand (figuur 1). Vanaf de randen groeit dit stuifzand wel dicht, vooral met mos. Dit komt omdat het stuifzand te klein is om door de wind open te blijven. Om wat meer windwerking mogelijk te maken, wordt het stuk bos ten zuiden van locatie 1 in de loop van de jaren gedund (de grijze lob zonder habitattypen op de kaart in bijlage 1). Dit stuk is al

opgenomen in de begrazingseenheid, zodat er weinig jonge boompjes bij groeien. Tijdens het veldbezoek is kort benoemd dat het stuifzand alleen echt opgehouden gaat worden door windwerking als er aan de westkant een groot oppervlak bos wordt verwijderd. Dit zou een ingrijpende maatregel zijn, waarvoor geen concrete plannen zijn. De effectiviteit en haalbaarheid hiervan zou onderzocht kunnen worden. Het stuifzand wordt deels opgehouden door recreanten. Het machinaal openmaken van de bodem wil de beheerder in het Drouwenerzand niet doen, omdat het microreliëf in dit gebied goed behouden is gebleven en dit met machines beschadigd zou worden. De beheerder gaat het stuifzand op locatie 1 wat vaker met de gescheperde schaapskudde bezoeken, zodat de schapen de grond open trappen, waardoor de verwachting is dat het stuifzand openblijft.

Figuur 1: Zandverstuiving op het Drouwenerzand (locatie 1).

H2310 Stuifzandheiden met struikhei

De open plekken tussen de heidestruiken groeien in het Drouwenerzand soms dicht met een laag algen (figuur 2). Dit is een fenomeen dat ook in andere heidegebieden plaatsvindt. De beheerder geeft aan dat hij dit de laatste jaren ziet en dat hij het niet kent van vroeger. Van Turnhout et al. noemt de hoge stikstofdepositie als oorzaak van de toename van algenvorming¹. De gevolgen zijn niet zeker, maar mogelijk verdringen de algen typische soorten van H2310 die de open plekkjes tussen de heide nodig hebben.

Tijdens het veldbezoek is op drie plaatsen kruipbrem (*Genista pilosa*) waargenomen, een typische soort van H2310.

Figuur 2: Ontwikkeling van een algenmat op een open plek tussen de heide.

H6230 Heischraal graslanden

Op de T0-habitattypenkaart stond op locatie 5 H6230; op de T1-kaart komt dit niet meer voor (figuur 3). Vorig jaar gaf de beheerder al aan dat de vegetatie niet wezenlijk veranderd is tussen de T0- en de T1-kaart en dat eventueel aanwezig heischraal grasland al veel langer geleden verdwenen zou zijn. Bovendien zei de beheerder dat heischraal grasland op deze locatie niet duurzaam in stand gehouden zou kunnen worden, onder andere omdat het een te kleine groeiplaats van dit habitattype zou zijn. Sinds het vorige veldbezoek is het Drouwenerzand bezocht door de Ecologische Autoriteit (EA). De EA concludeerde dat de vegetatie op locatie 5 inderdaad geen H6230 betrof en dat de vegetatie ook geen hoge potenties laat zien voor herstel tot H6230. De EA bevestigt dat H6230 op deze locatie niet duurzaam lijkt te zijn. De provincie deelt dit en gaat dit verder uitwerken in het N2000-beheerplan

Figuur 3: De locatie waar H6230 stond ingetekend op de T0-habitattypenkaart (locatie 5).

Beheer

De begrazing is dit jaar overgegaan van schapen die dag en nacht vrij in het gebied liepen naar een gescheperde kudde, vanwege de wolf. In het oostelijk deel van het gebied is een nachtkraal geplaatst waar de schapen 's nachts beschermd zijn tegen de wolf. De beheerder benoemt dat het begrazingsbeheer met vrijlopende schapen goed werkte om de opslag in het gebied te beperken. Tegelijk biedt de gedwongen overstap naar gescheperde begrazing de mogelijkheid om de begrazing te sturen, waarbij wat meer begraasd wordt op plekken die daarom vragen om bijvoorbeeld Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) tegen te gaan of het stuifzand open te houden.

Herstelmaatregelen

De verbinding van het Drouwenerzand met omliggende gebieden wordt versterkt door open corridors te creëren in de bosstroken die het Drouwenerzand op veel plekken omsluiten. Deze corridors maken het voor allerlei kleine dieren makkelijker om van het ene naar het andere open gebied te gaan, bijvoorbeeld voor vlinders en libellen. Voor vlinders kan deze open verbinding zeer waardevol zijn, omdat op de droge heide de waardplanten van een aantal vlindersoorten staan en op de bloemrijke graslanden, bijvoorbeeld in De Branden, kunnen vlinders veel nectar vinden. De corridors komen relatief laat voor de typische soorten kommavlinder (*Hesperia comma*), heivlinder (*Hipparchia semele*) en bruine vuurvlinder (*Lycaena tityrus*), die niet of nauwelijks meer in het Drouwenerzand gezien worden, terwijl deze soorten vroeger gezonde populaties hadden in dit gebied. Via gerichte monitoring moet blijken wat het effect van de corridors is op de voorgenoemde typische soorten.

¹ <https://edepot.wur.nl/15892>

Op locatie 2 is een open verbinding/corridor gemaakt naar een aangrenzend terreintje van de gemeente (figuur 4). Dit is een wat vochtiger heideterrein dan het Drouwenerzand, met een aantal vennen. Op locatie 3 is een open verbinding gemaakt naar graslanden die de beheerder ontwikkelt tot bloemrijke graslanden. In 8 jaar verschrallingsbeheer hebben de graslanden zich ontwikkeld van zeer voedselrijke graslanden en akkers naar witbolgraslanden. Als de graslanden verder verschrallen, wordt gekeken of de bloemrijkdom vanzelf toeneemt en eventueel wordt er maaisel van bloemrijke graslanden elders opgebracht. Aan de oostkant van het Drouwenerzand zijn meerdere open corridors gemaakt naar het beekdal De Branden, onder andere op locatie 4. Er staat nu nog een aantal bomen in de corridors. Deze wil de beheerder in de toekomst mogelijk ook weghalen. Het creëren van de corridors wordt bewust in fases gedaan om een grote kaalslag in één keer te voorkomen. Deze verbinding tussen heide en beekdal is bijzonder, omdat dit maar op een paar andere plekken in Drenthe voorkomt.

Figuur 4: De open verbinding naar het heideterreintje van de gemeente (locatie 2).

Een probleem is dat de open corridors snel met opslag dichtgroeien, vooral met Amerikaanse vogelkers, omdat de corridors buiten de schapenbegrazing vallen. De wens van de beheerder is om de corridors op te nemen in de begrazingseenheid. Binnen een begrazingseenheid blijft de opslag van Amerikaanse vogelkers namelijk veel makkelijker onder controle en is er dus weinig aanvullend beheer nodig.

Nu de corridors dichtgroeien verliezen ze hun functie/kwaliteit als verbindingzone.

Het terrein van de gemeente zou helemaal in de begrazingseenheid van het Drouwenerzand opgenomen kunnen worden. Een moeilijkheid hierbij is wel dat op het gemeenteterreintje en de corridor van dat terrein met Drouwenerzand veel honden worden uitgelaten en binnen de begrazingseenheid zijn honden niet toegestaan. Als het relevant zou worden, wordt door de beheerder gekeken hoe dit probleem opgelost kan worden.

Conclusie

De bevindingen leiden tot het beeld dat:

- H6230 kan in het Drouwenerzand niet duurzaam in stand worden gehouden.
- Dat de begrazing gescheperd is geworden, biedt kansen om meer te sturen in de begrazing, bijvoorbeeld om het stuifzand open te houden.
- Er zijn meerdere open corridors gemaakt van het Drouwenerzand naar omliggende gebieden, zodat kleine dieren makkelijker van het ene naar het andere gebied kunnen. Om de corridors open te houden, zou het mooi zijn om ze op te nemen in de begrazingseenheid.

Accordering verslag

Dit verslag is met instemming van alle aanwezigen bij het veldbezoek en de provinciale co-lezer vastgelegd

Bijlage 1: Habitattypenkaart met de bezochte locaties (rode stippen)

Bijlage 2: Synthesetabel concept-NDA met inschatting van de huidige ontwikkeling NDA-tabel (concept) Drouwenerzand

Kleurcodegebruik:

- groen: vegetatieontwikkeling is in lijn met instandhoudingsdoelstellingen;
- oranje: op basis van vegetatieontwikkeling blijkt behoud geborgd maar gewenste verbetering blijft uit;
- rood: verslechtering vastgesteld. De aanwezigheid van een restopgave wil zeggen dat de maatregelen het knelpunt niet hebben opgelost tot het punt dat er uit de vegetatiekarteringen (of andere monitoringsstromen) volgt dat de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald.

Invulmogelijkheden:

- trend gelijk aan NDA
- trend positiever dan NDA
- trend negatiever dan NDA

Habitattypen

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling		Trend oppervlakte	Trend kwaliteit	Restopgave	Veldbezoek 2024	Veldbezoek 2025
	Oppervlakte	Kwaliteit				Verandering t.o.v. NDA	Verandering t.o.v. NDA
H2310 Stuiwanden met struikhei	=	>	Stabiel	Negatief	Ja; stikstof	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
H2320 Binnenlandse Kraaiheibegroeiingen	=	=	Positief	Negatief (afname typische soorten)	-	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
H2330 Zandverstuivingen	=	=	Stabiel	Negatief	Ja, stikstof	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
H5130 Jeneverbesstruwelen	=	>	Stabiel	Stabiel	Ja, Stikstof	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
H6230 Heischrale graslanden	=	>	Afname	In huidige situatie afwezig	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA